

به عقب برنمی‌گردیم؛ خط سرخ زنان افغان برای صلح

Photo: unama.unmissions.org

«ما دیگر به عقب برنمی‌گردیم! من دیگر آن کامله‌ی هجده ساله نیستم که سه چادری را کهنه کنم و تمام قوانین را که از طرف طالبان وضع شود بپذیرم. «این‌ها» خط سرخ «کامله صدیقی، یکی از زنان افغانستان است. زمانی که این روزها با اعلام خطوط سرخ‌شان، خواهان حفظ دستاوردهای‌شان در دو دهه‌ی گذشته و سهیم شدن در مذاکرات صلح با طالبان هستند.

مذاکرات صلح افغانستان که در نزدیک به یک سال گذشته، محدود به گفت‌وگوهای طالبان و آمریکا بود، در ماه‌های اخیر با آغاز گفت‌وگو بین طالبان و فعالان مدنی و سیاسی افغانستان وارد مرحله‌ی جدیدی شده است. نخستین جلسه‌ی مذاکرات صلح بین افغان‌ها، در بهمن ۷۹۳۱ در مسکو برگزار شد. جلسه‌ای با حضور فقط دو زن در هیئت ۰۴ نفره‌ی افغانستان و مذاکراتی که اگرچه در آن به حفظ حقوق زنان اشاره شد، اما نتوانست نگرانی زنان را نسبت به نادیده گرفتن و نقض آزادی‌ها و حقوق‌شان برطرف کند.

شهرزاد اکبر، معاون صلح و محافظت از غیرنظامیان در شورای امنیت ملی افغانستان، در گفت‌وگو با آسو می‌گوید که زنان در روند دادخواهی صلح در افغانستان، با صدای بلند اعلام کرده‌اند که ما نمی‌خواهیم به عقب برگردیم و حقوق و آزادی‌هایمان را از دست بدهیم.

هم‌صدا با زنان افغان، مقام‌های دولت افغانستان نیز بارها بر حفظ حقوق زنان در روند صلح تأکید کرده‌اند و گفته‌اند که زنان نباید نگران آمدن طالبان باشند و حقوق زنان، خط سرخ حکومت در فرایند صلح است. این وعده‌ها اما برای زنان افغان کافی نیستند و هر روز خبر جدیدی از اعلامیه‌ها و تجمع و گردهمایی‌های آنان در شهرهای مختلف افغانستان به گوش می‌رسد.

شهرزاد اکبر که سابقه‌ی فعالیت در نهادهای مدنی را دارد، معتقد است که نباید به وعده‌های داده شده اکتفا کرد و باید حکومت را در قبال این وعده‌ها پاسخگو کرد. او اضافه می‌کند: «هر بار که رئیس‌جمهور و سیاسیون دیگر می‌گویند که زنان نگران نباشند، باید این را در عمل به ما نشان بدهند. با این‌که به عنوان مثال، نیمی از هیئت مذاکره‌کننده زن باشد و زنان در تنظیم پیش‌نویس محتوای مذاکرات صلح نیز نقش داشته باشند و حضورشان فقط نمادین نباشد»

اما برخی زنان همچون ریحانه تمنا، که روزنامه‌نگار است، به این وعده‌ها از اساس باور ندارند. ریحانه تمنا می‌گوید که «اراده‌ی جدی و منسجمی برای دفاع از حقوق زنان نمی‌بیند و به میدان آوردن بحث حقوق زنان از جانب دولت افغانستان به هیچ‌وجه بیان‌گر تعهد و پایبندی دولت‌مردان به حقوق زنان نیست»

تأکید طالبان بر پذیرش حقوق زنان در چارچوب اسلام، مغالطه یا تغییر؟

این فقط حکومت افغانستان نیست که از زنان می‌خواهد که نگران نباشند. در قطعنامه‌ی ۹ ماده‌ای نشست مسکو که به صورت مشترک از سوی طالبان و فعالان سیاسی افغانستان صادر شده، بر «اطمینان رعایت حقوق تعلیمی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی زنان در مطابقت ارزش‌های اسلامی» تأکید شده و شیرمحمد عباس استانکزی، رئیس هیئت مذاکره‌کننده‌ی طالبان نیز گفته است که «زنان نباید نگران باشند.»

با وجود این وعده‌ها، پیشینه‌ی طالبان در زمینه‌ی سلب حقوق زنان و برخی دیگر از اظهارات فعلی آنها همچون انتقاد از حضور زنان در رسانه‌ها، مخالفت با حق نامزدی زنان برای ریاست‌جمهوری و اصرار بر اسلامی کردن قوانین، باور کردن سخنان طالبان درباره‌ی رعایت حقوق زنان را دشوار می‌کند. از همین رو، بسیاری از فعالان زن اعتقاد دارند که تغییر جدی و بنیادی در دیدگاه‌های طالبان رخ نداده و وعده‌های اخیر آنها به معنای رفع خطر از سر آزادی‌ها و حقوق زنان نیست.

مشکل اینجا است که طالبان می‌خواهند تعبیر خودشان را به عنوان حقوق اسلامی زنان غالب کنند.»

اظهارات صریح‌تر عبدالسلام حنفی، معاون دفتر سیاسی طالبان در قطر، درباره‌ی دیدگاه طالبان در مورد زنان، دلیل نگرانی زنان افغان را روشن‌تر می‌کند. او در گفت‌وگو با روزنامه‌ی **اطلاعات روز** گفته است: «ما آموزش و پرورش زنان را یک امر حتمی و لازمی می‌دانیم، البته مطابق دستورات اسلامی. مطابق دستورات اسلامی زنان می‌توانند تعلیم ببینند. در وقت امارت اسلامی، زنان در شفاخانه‌ها کار می‌کردند، در زایشگاه‌ها صدها زن بودند. ما درباره‌ی کار زنان و تعلیم و تربیت زنان هیچ نوع مخالفتی نداریم، اما صرف مطابق دستورات اسلام.»

شهرزاد اکبر، می‌گوید تأکید طالبان بر حفظ حقوق زنان در چارچوب قوانین اسلامی، مغالطه است. « زنان در افغانستان، هیچ حقوق غیراسلامی ندارند که طالبان بخواهد آن را سلب کند. اگر طالبان می‌گویند که ما حقوق زنان را در چارچوب اسلام می‌پذیریم، قوانین فعلی افغانستان، قوانین اسلامی هستند. بنابراین طالبان باید تمام قوانینی را که الان وجود دارند، بپذیرد. اما مشکل اینجا است که طالبان می‌خواهند تعبیر خودشان را به عنوان حقوق اسلامی زنان غالب کنند.»

او بهانه قرار دادن فرهنگ افغانی برای محدود کردن زنان را یکی دیگر از مشکلات می‌داند و اضافه می‌کند: « طالبان همیشه علاوه بر حقوق اسلامی، بر فرهنگ افغانی هم تأکید دارند ولی هیچ مشخص نیست که چه تعریفی از فرهنگ افغانی دارند. افغانستان کشوری است که غنای فرهنگی دارد، اقوام و گروه‌های مختلف، مناسبات اجتماعی متفاوتی دارند و مردم شهر و روستا مناسبات اجتماعی‌شان با هم فرق می‌کند. طالبان می‌خواهند دیدگاه خودشان را به عنوان فرهنگ افغانی در تمام کشور تحمیل کنند، این که مثلاً موسیقی حرام است و زنان نباید لباس رنگی بپوشند، که این درست نیست و مغالطه است. طالبان نماینده‌ی فرهنگ افغانی نیستند و هیچ گروه دیگری هم نمی‌تواند عقاید خود را به اسم فرهنگ افغانی به دیگران بقبولاند. در واقع طالبان می‌خواهند در ظاهر نشان بدهند که تغییر کرده‌اند اما در واقع ذهنیت‌شان همان ذهنیت سابق است و بر این نظر هستند که هرچه ما می‌کنیم درست است و براساس دین و فرهنگ است و هرکسی که با ما متفاوت است یا مخالفت می‌کند، نه اسلامی است و نه افغانی.»

ریحانه تمنا نیز مشکل را در تعریف طالبان از حق زن می‌داند و می‌گوید: « طالبان در دوره‌ی حاکمیت‌شان هم می‌گفتند حقوق حقیقی زنان را به رسمیت می‌شناسند و احترام می‌گذارند. اما آنها زن را بالاتر از یک برده‌ی جنسی و کارگر خانه و ماشین تولید مثل نمی‌دانستند. حالا هم دارند به همان حقوق اشاره می‌کنند، ولی چون وضع تقاضا می‌کند، با زبان سیاسی حرف می‌زنند و برای رسیدن به حاکمیت از راه دیگری آمده‌اند.»

فوزیه کوفی، رئیس کمیسیون امور زنان مجلس نمایندگان افغانستان و یکی از دو زن شرکت‌کننده در نشست مسکو، اما دیدگاه متفاوتی دارد و از این تغییر موضع طالبان استقبال می‌کند. او به وب‌سایت **افغانستان رو** گفته که طالبان از طرف کشورهای دیگر برای تغییر موضع نسبت به زنان تحت فشار هستند و پذیرفته‌اند با نگاهی که در گذشته به مسائل زنان داشتند، نمی‌توانند حکومت کنند. این فعال سیاسی تغییر برخی دیدگاه‌های طالبان درباره‌ی کار، تحصیل و ارث زنان را نیز مثبت ارزیابی کرده، هرچند که او هم همچون بسیاری دیگر، نگران امکان تحقق این وعده‌ها در فردای پس از صلح است.

اما زنانی همچون ریحانه تمنا اعتقاد دارند که اصلاً نباید به این وعده‌های کلی طالبان تحت عنوان به رسمیت شناختن حقوق زنان دل بست و خواهان شفافیت در بیان دیدگاه‌های طالبان هستند. او می‌گوید: «اعتراض زنان به نوع تعریف حقوق زن از نظر طالبان باید مورد بحث قرار گیرد، نه این که به صورت کلی طالبان عنوان کنند که حقوق زنان را به رسمیت می‌شناسند. این حقوق باید دقیقاً در حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و مناسبات اجتماعی توضیح داده شوند.»

نظرخواهی از ۵۱ هزار زن درباره‌ی صلح

در چنین شرایطی، طیف‌های مختلف فعالان زن در افغانستان عزم‌شان را برای شنیده شدن صدای زن و خواسته‌هایشان جزم کرده‌اند و تلاش دارند که دولت و طالبان را متقاعد به سهم کردن زنان در روند صلح کنند. «اجماع ملی زنان» حرکتی که با مشارکت دولت و نهادهای مدنی زنان تشکیل شده، یکی از گسترده‌ترین تلاش‌ها در این راستا است. اجماع ملی زنان تا کنون گردهمایی‌هایی در ۴۳ ولایت افغانستان برگزار کرده و توانسته دیدگاه‌های ۵۱ هزار زن را درباره‌ی روند صلح گردآوری کند. حاصل این تلاش اعلامیه‌هایی است که هر ولایت به طور جداگانه، اولویت‌ها و خواسته‌هایش را در آن مشخص کرده، به اضافه‌ی یک قطعنامه‌ی نهایی با تأکید بر این که صلح قابل قبول برای زنان، صلحی است که قانون اساسی، نظام، دستاوردها و ارزش‌های سال‌های گذشته در آن حفظ شود.

پیش از برگزاری نشست مسکو نیز شماری از فعالان زن با انتشار یک بیانیه‌ی شش ماده‌ای خطاب به شرکت‌کنندگان در این نشست از آنها خواسته بودند که نظام سیاسی و دموکراسی را که بعد از سقوط طالبان به وجود آمده و زنان را توانمند کرده تغییر ندهند و حفظ پلیس و نظم عامه را به عنوان یک خط قرمز برای امنیت زنان در نظر داشته باشند.

تلاش‌های زنان افغان برای سهم شدن در روند مذاکرات صلح، سهمیه‌ی پنج درصدی آنها در نشست مسکو را به سهمیه‌ی بیست درصدی در نشست دومی که قرار است در قطر برگزار شود افزایش داده و خواسته‌های زنان و خطوط سرخ آنها را به برنامه‌های تلویزیونی و مذاکرات دولتی نیز کشانده است.

علاوه بر این، زنان با راه‌اندازی کمپین «خط سرخ من» در صدد انعکاس خواسته‌های زنان و خطوط قرمز آنان در روند مذاکرات صلح هستند. این کمپین که با حمایت سازمان ملل آغاز به کار کرده، در ابتدا از زنان خواسته بود که خطوط قرمزشان برای برقراری صلح را در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی منتشر کنند؛ فراخوانی که با استقبال گسترده‌ی زنان مواجه شد و در ادامه‌ی آن مردان و سایر گروه‌ها نیز شروع به اعلام خط سرخ خودشان کردند.

کمپین «خط سرخ من»، محدود به شبکه‌های مجازی نماند. پس از انتقاداتی مبنی بر این که این کمپین فقط به خواسته‌های زنان شهری می‌پردازد و به اندازه‌ی کافی به مطالبات زنان روستایی توجه ندارد، برخی فعالان داوطلب شدند که با سفر به نقاط مختلف افغانستان با طیف‌های گوناگون زنان صحبت کنند و خطوط سرخ آنها را هم انعکاس دهند.

خطوط سرخی که محدود به مسائل جنسیتی نمانده و به نقش زنان به عنوان یک شهروند می‌پردازند. شهرزاد اکبر با بیان اینکه زنان افغان طی چند سال گذشته در حوزه‌های مختلف از امنیت گرفته تا اقتصاد و توسعه مشارکت داشته‌اند، می‌گوید که اکنون نیز نباید به اینکه حکومت می‌گوید حقوق زنان خط سرخ ما است، اکتفا کرد و زنان باید در کل فرایند صلح سهیم باشند.

تلاش‌های زنان افغان برای سهیم شدن در روند مذاکرات صلح، سهمیه‌ی پنج درصدی آنها در نشست مسکو را به سهمیه‌ی بیست درصدی در نشست دومی که قرار است در قطر برگزار شود افزایش داده و خواسته‌های زنان و خطوط سرخ آنها را به برنامه‌های تلویزیونی و مذاکرات دولتی نیز کشانده است. علاوه بر این طالبان نیز در اقدامی بی‌سابقه، از حضور زنان در هیئت اعزامی‌شان برای مذاکرات صلح با نمایندگان مدنی و سیاسی افغانستان خبر داده‌اند.

خروج مسئولانه‌ی نیروهای آمریکایی، خواسته‌ی زنان افغان برای تداوم صلح

کمپین‌های زنان و اعلام خطوط سرخ‌شان برای صلح، اگرچه توجه دولت و جامعه‌ی مدنی افغانستان و همچنین جامعه‌ی جهانی را به خواسته‌های زنان جلب کرده، اما مخالفت‌ها با آن نیز کم نبوده است. از جمله این انتقاد که زنان افغانستان می‌خواهند مانع خروج نیروهای آمریکایی از این کشور شوند و خطوط سرخ زنان سنگ‌اندازی در روند صلح است.

شهرزاد اکبر، در پاسخ به این سؤال که آیا اعتراضات اخیر زنان افغان به معنای مخالفت آنها با صلح با طالبان و خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان است، می‌گوید: «هیچ کس طرفدار این نیست که آمریکایی‌ها تا قیامت در افغانستان بمانند. برای ما افغان‌ها پذیرفتن وابستگی به حمایت خارجی و به‌ویژه حمایت نظامی خارجی، بسیار سخت است. درخواستی که زنان مطرح کرده‌اند «خروج مسئولانه» است. خروج مسئولانه به این معنا است که وقتی شما به یک کشور می‌آیید و یک جنگ را شروع می‌کنید و مردم آن کشور بیشترین قربانی را در این جنگ می‌دهند، شما نمی‌توانید بدون مشورت با مردم آن کشور و در غیاب آنها تصمیم به خروج بگیرید، به گونه‌ای که این خروج غیرمسئولانه باشد و ثبات سیاسی آن کشور را به خطر بیندازد. درخواست ما از نیروهای آمریکایی این است که شما خارج شوید ولی با هماهنگی و مشورت با حکومت ما و آن را طوری تنظیم کنید که افغانستان دوباره تبدیل به یک خانه‌ی امن برای تروریسم نشود.»

او می‌گوید زنان افغان صلح می‌خواهند ولی صلحی که به آنها اجازه دهد تا به عنوان شهروندانی مساوی با مردان در این سرزمین زندگی کنند. پیامی که زنان افغان می‌خواهند به گوش همه برسانند این است که تلاش‌های آن‌ها برای شکل دادن به آینده‌ی صلح و آینده‌ی افغانستان به معنای مخالفت با صلح نیست. تلاش زنان این است که به طالبان بفهمانند یک قشر کلان و منسجم در افغانستان با دیدگاهی که آنها در حکومت قبلی خودشان درباره زنان داشتند، مشکل دارد و نمی‌خواهد که آن دیدگاه دوباره تحمیل شود.

منبع: [آسو](#)